

Efnahagsleg áhrif af styttingu framhaldsnáms

Dr. Ásgeir Jónsson

Dósent við Hagfræðideild Háskóla Íslands

HÁSKÓLI ÍSLANDS
HAGFRÆÐIDEILD

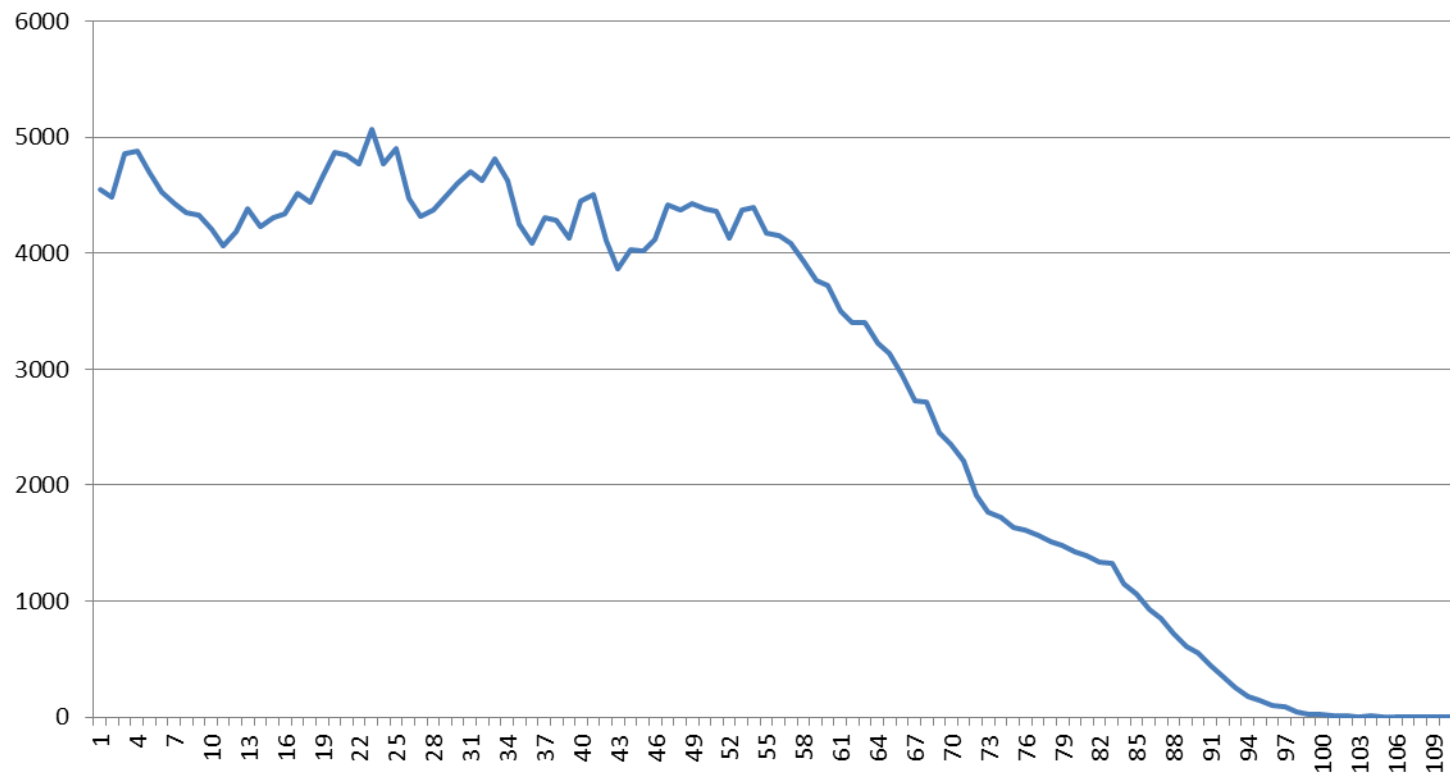
Viðfangsefni skýrslunnar

- Hér er lagt mat á efnahagsleg áhrif vegna styttingar framhaldskólanáms úr fjórum árum í þrjú.
- Með þessari breytingu hefur framhaldsskólanám hérlendis verið verið samræmt við það sem þekktist á Norðurlöndum.
- Sú forsenda er einnig gefin að þrátt fyrir styttingu námsins í almanaksárum talið muni það skila jafn góðum undirbúningi með breyttu námsfyrirkomulagi, s.s. með lengingu skólaársins, þannig að kenndur stundafjöldi breytist að marki.
- Það er þó ekki markmið þessarar greiningar að meta ýmsar kerfisbreytingar, s.s. á námskrá eða fyrirkomulag námsins, sem hljóta að fara fram samhliða því að námstíminn styttest um eitt almanaksár.

Íslendingar eru ung þjóð

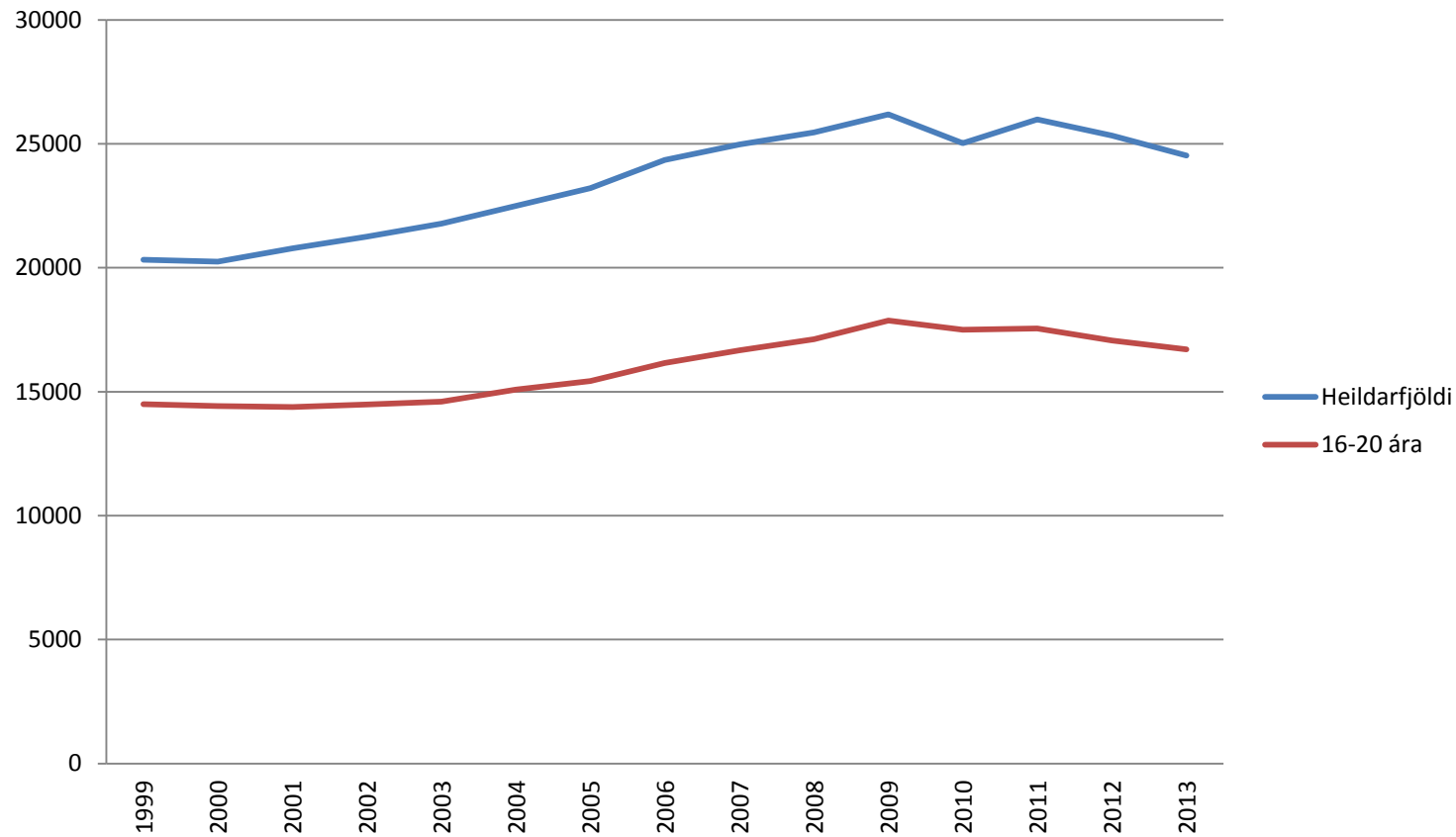
- Mannfjöldi á Íslandi eftir lífaldri árið 2014

Stór hluti skráðra nema er eldri en tvítugt

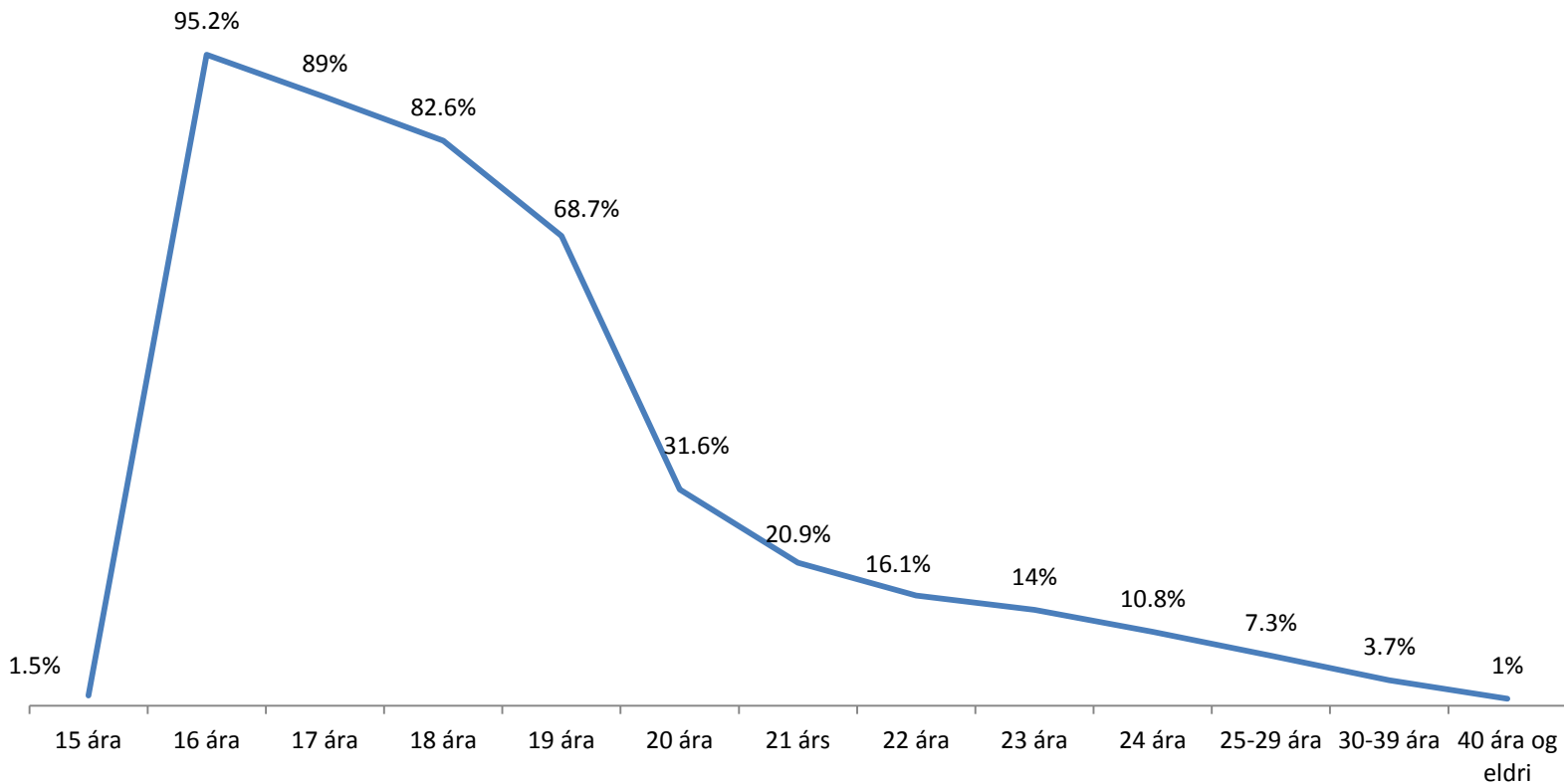
- Fjöldi skráðra nemenda í framhaldsskólum 1999-2013.

Allir byrja en námið dregst á langinn

- Hlutfallsleg skólasókn (miðað við skráða nemendur) eftir aldurshópum árið 2013

Slök námsframvinda í norrænum samanburði

- Hlutfall útskrifaðra N og N + 2 árum eftir innritun í framhaldsskóla eftir löndum og kynjum 2012

		Samtals	Karlar	Konur
Ísland	N (4 ár)	45	38	52
	N + 2	58	52	64
Danmörk	N (3 - 4 ár)	60	56	65
	N + 2	73	70	76
Noregur	N (3 ár)	57	49	66
	N + 2	72	68	76
Svíþjóð	N (3 ár)	72	71	75
	N + 2	80	79	82
Finnland	N (3 ár)	71	70	72
	N + 2	82	80	83

Vandamál íslenskrar framhaldsmenntunar

- Í sjálfu sér jákvætt að fólk skuli sækja sér menntun – sama á hvaða aldri það er – sveigjanleiki er jákvæður.
- Staðan er þó sú að stór hluti íslenskra ungmenna fer á mis við framhaldsskólanám, eða er langt fram eftir ævi að fá gráðu.
- Afleiðingin verður sú að menntunarstig verður lægra fyrir vikið og vinnuævin eftir að fullri menntun er lokið verður styttri.
- Það veldur efnahagslegu tapi – bæði fyrir viðkomandi einstaklinga sem og þjóðfélagið í heild sinni.
- Aukinheldur þarf hið opinbera að leggja meira fé til reksturs framhaldsskóla en ella.

Bein áhrif styttingar á rekstur skólanna

- Stytting framhaldsnámsins mun skila rekstrarhagræðingu innan skólakerfisins sjálfs upp á 2-3 milljarða á ári sem skiptist milli þriggja haghafa innan kerfisins.
  1. Til kennara í formi hærri launa sem þegar hafa að einhverju leyti komið fram í nýgerðum kjarasamningum.
  2. Til nemenda sem ættu að geta vænt bættrar þjónustu á þeim þremur almanaksárum sem náminu er ætlað að vara.
  3. Til skattgreiðenda sem lægri framlög á fjárlögum til framhaldsmenntunar. En hvað kemur í hvers hlut er aftur á móti erfiðar um að geta.
- Hvað kemur í hvers hlut er aftur á móti erfiðar um að geta
- Markmið stjórnvalda, s.s. í byggðamálum ráði miklu um hvernig staðið verður að breytingum vegna fækkunar nemenda.

Áhrif út í hagkerfið

- Styttingin mun skila aukningu í mannafla yfir nokkurra ára bil. Áætlað er að ársnemunum fækki um 2.800.
  - Miðað við núverandi atvinnuþátttöku framhaldsskólanema má ætla að þessi breyting muni skila um 1.800-2.000 ársverkum út í atvinnulífið á 4-5 árum sem felur í sér 0,9-1,1% aukningu mannafla.
    - Það mun skila 0,7-0,85%, hagvexti eða um 14-17 mia.kr. aukningu á landsframleiðslu ef miðað er við núverandi þáttaframlegð vinnuafis.
      - Sú hagvaxtaraukning mun skila samtals 5-7 mia.kr. í auknum skatttekjum á tímabilinu ef miðað er við forsendur um 40% meðalskattheimtu.

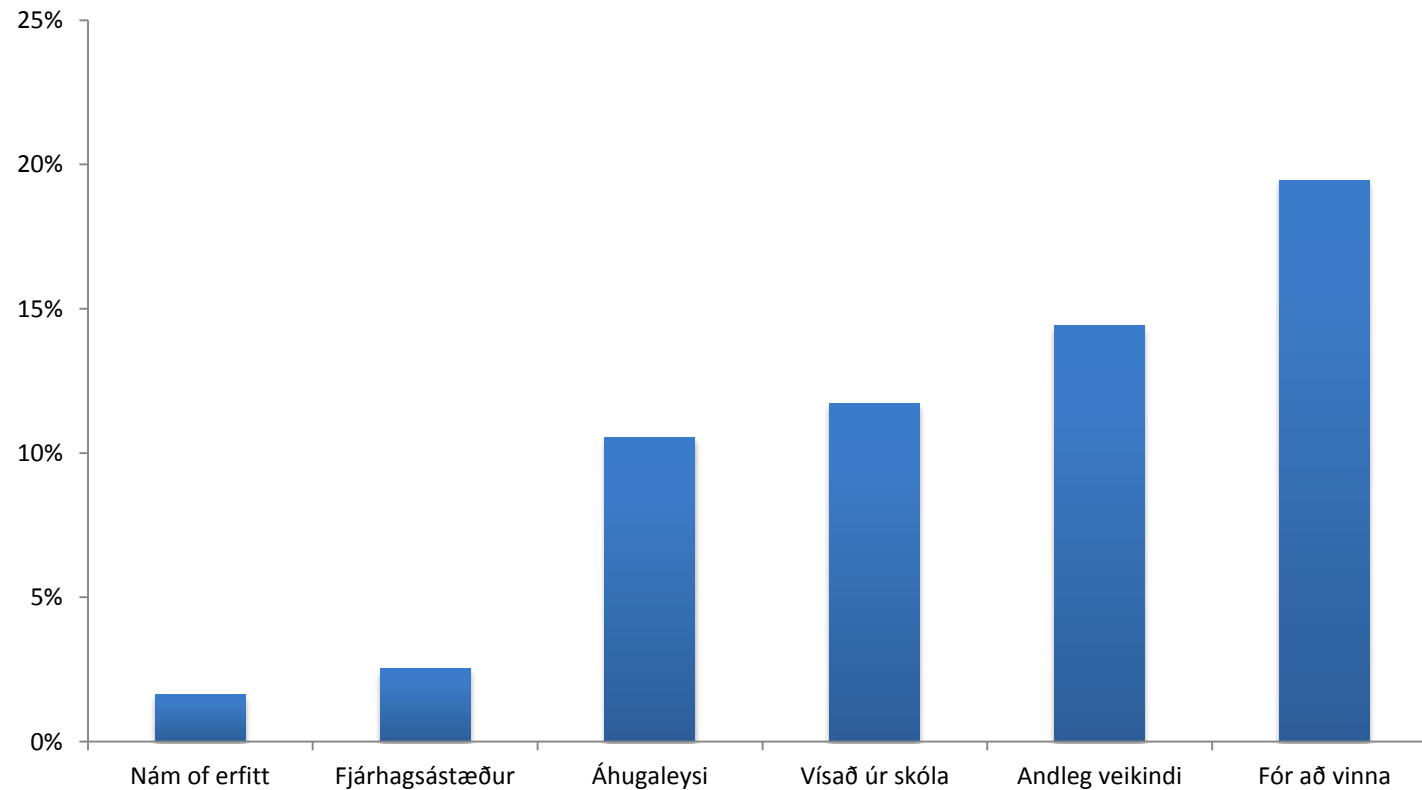
Áhrif styttingar á námsframvindu

- Það er álit sérfræðinga OECD að fækkun námsára úr 4 í 3 muni lækka fórnarkostnað námsins og hækka útskriftarhlutfallið.
- Einnig ljóst að styttingin felur í sér að námið þéttist og frjáls tími minnkar yfir árið – hvort sem hann var nýttur til heimanáms eða vinnu.
- Þannig er ástæða til að ætla að einhverjum sem hefðu ráðið við námið á fjórum árum takist hins vegar ekki að ljúka prófi á þremur.
- Aukinheldur eru aðrir sem búa við mjög þröngt tekjuband og eru háðir því að þurfa að fjármagna námið sjálfir með samhliða vinnu.

Vandamálið virðist ekki felast í þyngd námsins

- Algengustu ástæður brotthvarfs haustið 2014.

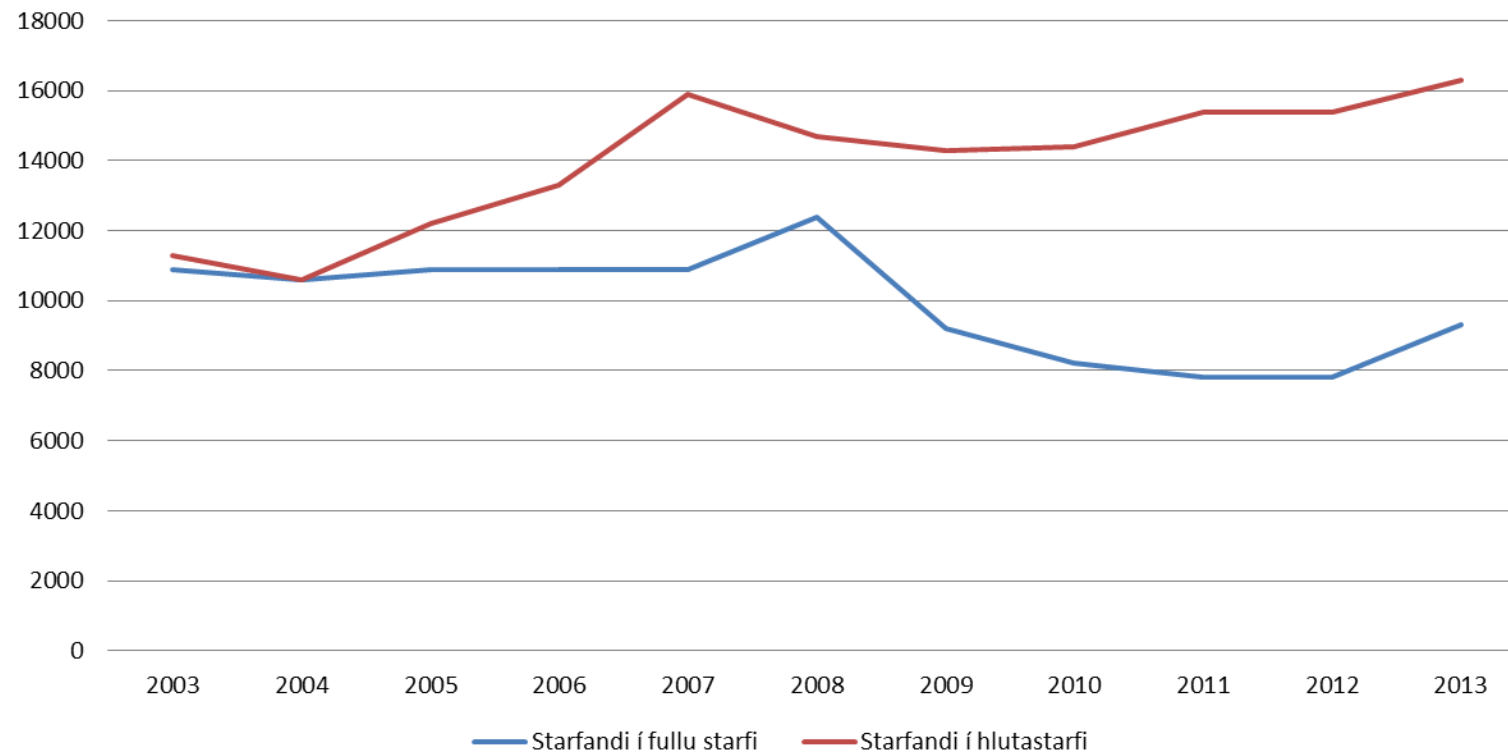
Af hverju hættir fólk í námi?

- Aðeins 3% nefndu fjárhagsörðugleika og aðeins 2% sögðu námið of erfitt sem ástæðu þess að þau hættu í skóla
- Það gæti bent til þess að þéttari námsskrá mun ekki leiða til aukins brotfalls svo neinu nemi.
- En jafnframt er líklegt að nemendur yrðu að hætta þeim hálfkæringi að stunda nám með vinnu – og velja annað hvort.
- Slíkir kostir gæti mögulega aukið brottfall en munu án efa hraða verulega á námsframvindu.
- Ljóst er að atvinnuþátttaka námsfólks í hlutastarfi hefur farið mjög vaxandi á síðari árum. Þeim tíma sem ungmenni verja til vinnu er tapaður til náms.

Vinna ungs fólks í hlutastörfum fer vaxandi

- Fjöldi fólks á aldrinum 16-24 ára í hlutastarfi og fullu starfi fyrsta ársfjórðung á hvern ári.

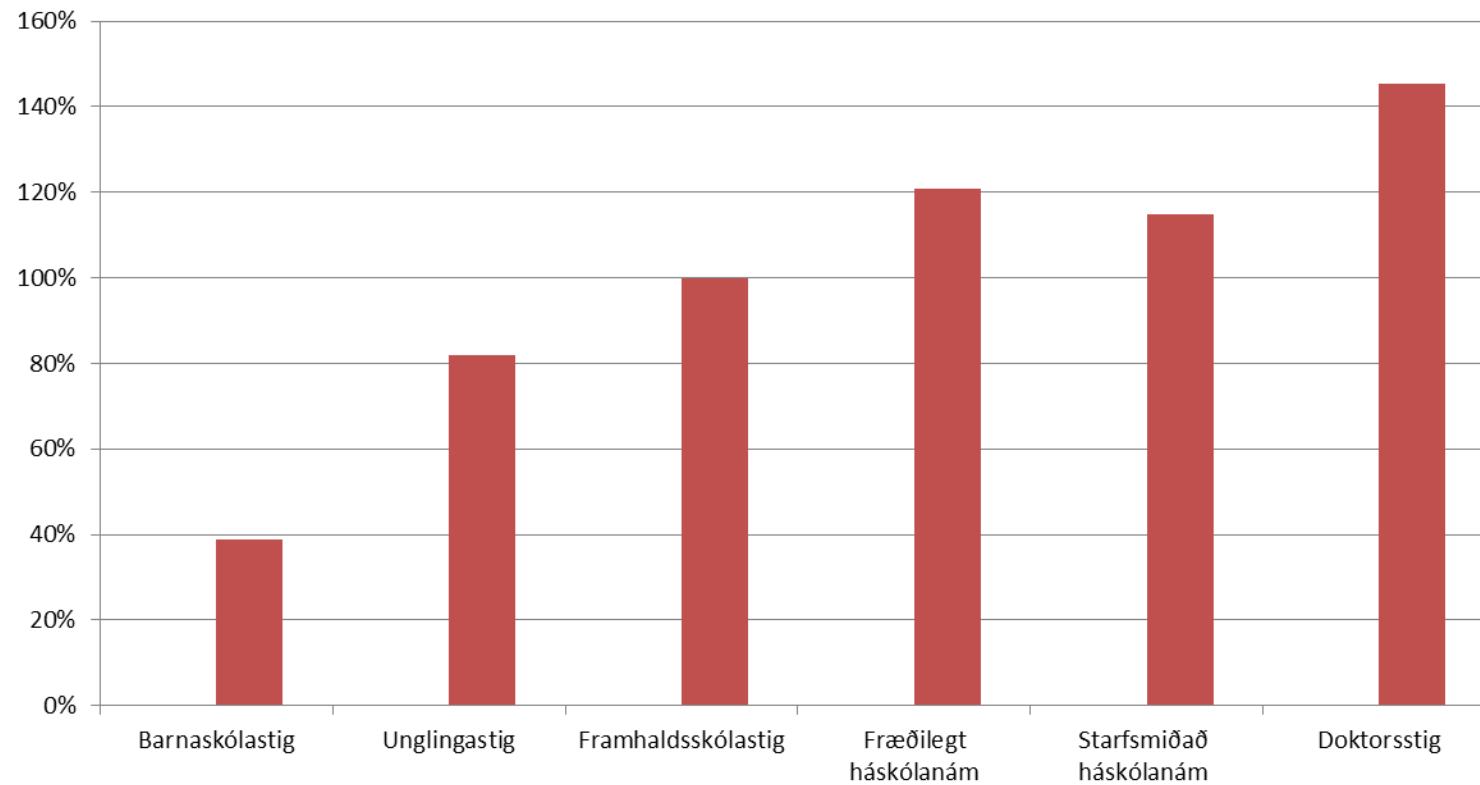
Of mikill jöfnuður vinnur gegn menntun

- Mikil atvinnuþátttaka ungs fólks kann að stafa af því að umbun fyrir menntun á Íslandi er ein sú lægsta í Evrópu...
- ...þegar tekið hefur verið tillit til áhrifa bæði skatta og bóta vinnuævina á enda.
- Ástæðan er sú að jaðarskattlagning millitekjuhópa er mjög há héraendis.
- Í slíku skattkerfi borgar sig frekar að dreifa launatekjum á mörg ár til þess að hámarka ráðstöfunartekjur.
- Þannig er hægt að nýta ívilnanir í bótakerfinu og lága meðalskattlagningu í stað þess að stefna sem allra fyrst að hækkan launatekna með því að ljúka námsgráðu.

Umbun fyrir menntun – miðað við tekjur

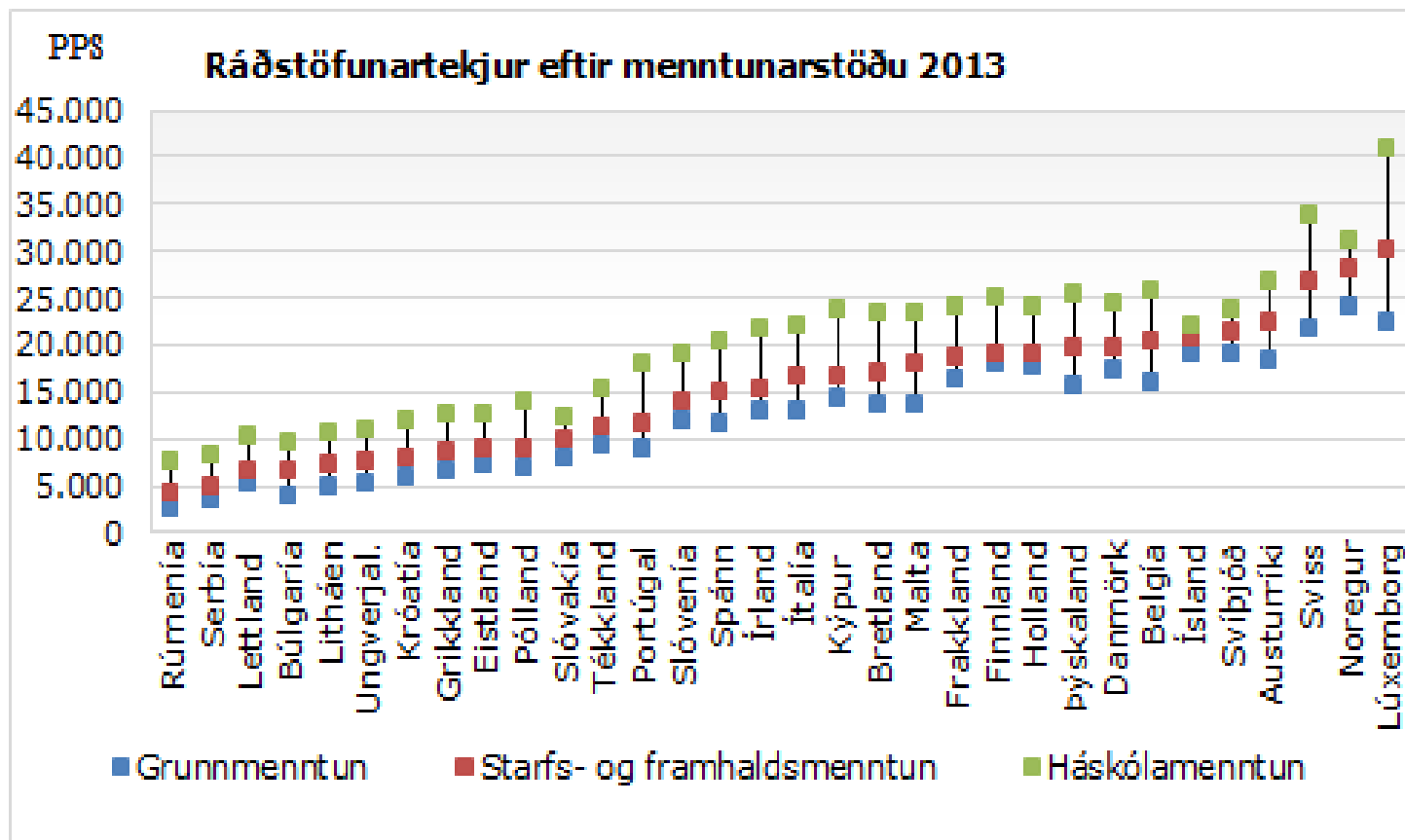
- Mánaðartekjur eftir menntun sem hlutfall af meðalmánaðartekjum.

Umbun fyrir menntun – miðað við ráðstöfunartekjur

- Miðgildistekjur 18 til 64 ára. Leiðrétt er fyrir mismunandi verðlagi með PPS

Lítill menntun – lág framleiðni

- Samkvæmt mannauðskeningum er engin tilviljun að Ísland skuli bæði hafa lægstu framleiðnina meðal Norðurlanda sem verstu framvinduna í framhaldsskólamenntun.
- Nauðsyn á samræmingu við Norðurlöndin til þess að minnka þann mun sem er á námsframvindu og framleiðni.
- Hér skiptir hér gríðarmiklu að rétta hlut starfsnáms og gera námsval ungs fólks markmiðsmiðaðra og tengja við þá mannauðspörf sem er til staðar í íslensku atvinnulíf.
- Einnig mikilvægt að stytting námsins verði nýtt til þess að auka fjölbreytni námsleiða þannig að valmöguleikum fjölgi fyrir nemendur.

Að tengja saman laun og framleiðni

- Mjög jákvætt að stjórnvald hafi tekið þann pól í hæðina að deila ábatanum sem hlýst af styttingunni á milli allra haghafa sem koma að málinu...
- ...fremur en líta einungis á þessa aðgerð sem leið til þess að spara í ríkisrekstri.
- Það hefur til að mynda verið gert með nýgerðum kjarasamningum sem hafa umbunað framhaldsskólakennurum vegna styttingarinnar.
- Þannig hafa launahækkanir verið tengdar við bætta framleiðni og því ekki að öllu leyti sanngjarnt að aðrar stéttir noti launalið þeirra samninga sem sitt samningsviðmið – án þess að aukin framleiðni fylgi með í kaupunum.